

М. І. СТЕГНЕЙ, канд.ек.наук, доцент, Мукачівський державний університет

РОЗВИТОК АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ ЯК ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ПІДНЕСЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО СЕЛА

Стаття присвячена особливостям впливу розвитку агропродовольчого ринку на соціально-економічне піднесення українського села. Охарактеризовано сучасний стан і тенденції соціально-економічного розвитку аграрного сектору України. Визначено особливості сільськогосподарського виробництва які необхідно враховувати при формуванні політики розвитку агропродовольчого ринку. Показано необхідність створення умов для забезпечення ефективного функціонування аграрної сфери та нарощування виробництва конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції з метою гарантування продовольчої безпеки країни та задоволення потреб населення в контексті сталого розвитку сільських територій.

Стаття посвящена особенностям влияния развития агропродовольственного рынка на социально-экономическое поднесение украинского села. Охарактеризовано современное состояние и тенденции социально-экономического развития аграрного сектору Украины. Определены особенности сельскохозяйственного производства которые необходимо учитывать при формировании политики развития агропродовольственного рынка. Показана необходимость создания условий для обеспечения эффективного функционирования аграрной сферы и наращивания производства конкурентоспособной сельскохозяйственной продукции с целью гарантирования продовольственной безопасности страны и удовлетворения потребностей населения в контексте устойчивого развития сельских территорий.

The article is devoted to the peculiarities of the impact of agriculture on the socio-economic growth of the Ukrainian village. We characterize the current state and trends of socio-economic development of agrarian sector of Ukraine. The features of agricultural production that must be considered in policy development agri-food market. The necessity of creating conditions for effective functioning of agriculture and production of competitive agricultural production to ensure food security and meet the needs of the population in the context of sustainable rural development.

Ключові слова: аграрне виробництво, аграрний сектор, агро продовольчий ринок, сільські території, сталий розвиток.

Вступ. В сучасних умовах інтенсивного розвитку інтеграційних процесів для економіки багатьох європейських країн та України, питання розвитку аграрного виробництва є надзвичайно актуальним, особливо, для забезпечення соціально-економічного піднесення сільських територій. Сільську місцевість розглядають не тільки як місце проживання значної частини населення, а також як невід'ємну частину аграрного сектора, якому належить вагома роль у забезпеченні продовольчої безпеки країни.

Слід зазначити, що особливості соціально-економічного розвитку сіл та аграрної сфери широко висвітлюється в наукових працях провідних учених України. Серед яких д В.Г. Андрійчук, О. Гудзь, В.І. Благодатний, П.І. Гайдуцький, І.В. Гончаренко, А.Д. Діброва [1], І.О. Іртищева, О.В. Крисальний [2], .П.М. Макаренко, М. Малік, Л.О. Мамуль [3], А.А.Пересада, П.Т. Саблук, Н.С. Танклевська, В.І. Топіха, Д.Ф.Харківський, та ін. Вони збагатили економічну науку фундаментальними ідеями та теоретичними положеннями, на базі яких можна робити певні

узагальнення та проводити подальші дослідження. Проте вивчення даної проблеми в умовах наслідків світової фінансової кризи залишається актуальним, оскільки, на сьогодні, не достатньо вивчені риси притаманні попереднім та сучасному етапам розвитку інтернаціоналізації господарських процесів і обставин, які необхідно врахувати в практиці забезпечення процесу розвитку агропродовольчої сфери. Залишається малодослідженою проблема формування й реалізації дієвого механізму ефективного розвитку аграрного виробництва та селищних інституцій, принципів, факторів та закономірностей його впровадження.

Широке коло наукових досліджень особливостей аграрного виробництва та перспектив розвитку сільських територій підтверджують важливість цих питань, необхідність удосконалення взаємовідносин селищних рад та аграрних виробників з бюджетом і цільовими бюджетними фондами, що забезпечило б поєднання державного регулювання та саморегулювання.

Постановка завдання.

Метою дослідження є систематизація та розвиток теоретико-методологічних та практичних основ формування і реалізації соціально-економічного розвитку агропродовольчої сфери та розробка науково обґрунтованих пропозицій щодо їх удосконалення в контексті сталого та комплексного розвитку сільських територій.

Методологія.

Теоретичну та методологічну основу дослідження даної тематики становлять діалектичний метод пізнання соціально-економічних явищ, системний підхід до аналізу сутності, складових й принципів економічної політики аграрних формувань; результати досліджень провідних наукових шкіл з питань економічної теорії. Дослідження ґрунтуються на системному аналізі факторів, чинників та методів дослідження впливу на розвиток аграрного виробництва в контексті соціально-економічного піднесення українського села. Крім того використано систему економіко-статистичних методів, серед яких: метод теоретичного узагальнення і порівняння, монографічний метод, системного та структурно-логічного аналізу та інші.

Дослідження даної тематики потребує узагальнення й опрацювання наступних джерел інформації: нормативно-правових актів України, оперативних даних Мінагрополітики та продовольства, наукових публікацій дослідників, матеріалів соціологічних опитувань та ряд інших.

Результати дослідження.

Однією з причин незадовільного стану аграрного виробництва України є відсутність чіткої наукової концепції його реформування, суперечність аграрних перетворень та недостатнє державне регулювання, адже за ствердженням Крисального О.В., “тільки держава може забезпечити економічну свободу всім суб’єктам господарювання, створити надійний механізм захисту населення від впливу стихії ринку. Тільки держава, як система влади, може здійснити відповідні політичні, економічні та соціальні реформи” [2. с.8]. Державна підтримка – це складова системи державного регулювання сільського господарства, що являє собою сукупність правових, фінансово-економічних, організаційних та інших

заходів щодо стимулювального впливу на розвиток як сільськогосподарського виробництва, так і сільських територій у потрібному для суспільства напрямку [1. с.77]. Стратегічним завданням аграрної політики держави є формування ефективного конкурентоспроможного сільськогосподарського виробництва, здатного забезпечити продовольчу безпеку країни і зростаючий експорт окремих видів його продукції та належний рівень розвитку сільських територій та рівень життя сільського населення.

Сучасний розвиток аграрного сектору України здебільшого орієнтований на укрупнення господарюючих суб'єктів, створення великих аграрних компаній та холдингів. У кожному регіоні України працюють по декілька компаній, які володіють десятками тисяч гектарів ріллі, займаються інтенсивним веденням землеробства, відмовляючись від малоприбуткових та соціально спрямованих напрямів діяльності. Це призводить до зменшення кількості робочих місць, міграції сільського населення у великі міста, далеке та близьке зарубіжжя. З кожним роком погіршується стан соціальної інфраструктури, на що впливає, першою чергою, відсутність достатнього фінансування з бюджетів різних рівнів.

Як наслідок за останні 15 років кількість жителів сільської місцевості зменшилася на 1,8 млн осіб, або 12%, і становить 14,7 млн, а чисельність дітей шкільного віку - на третину і становить лише 1,3 млн осіб. При цьому наповненість шкіл учнями в кращому разі становить 30-35% їх потенційних можливостей. [4]

Для здійснення прозорих процедур продажу продукції виробниками безпосередньо споживачам, в регіонах було створено спеціальна ринкова інфраструктура аграрного ринку: акредитовані відповідно до вимог біржі, практично в кожному районі агроторговий дім, ринок, у кожному селі – заготівельні пункти, кооперативи.

Проте рівень використання новоствореної інфраструктури досі вкрай низький. Обсяги реалізації продукції безпосередньо товаровиробниками на біржах низькі. Мало укладається ф'ючерських угод, мало проводиться аукціонів з продажу живої худоби, оптових партій овочів, фруктів тощо. Недостатня кількість функціонуючих торгових домів, обслуговуючих кооперативів, заготівельних пунктів, а обсяги продажу продукції через зазначені об'єкти ринкової інфраструктури незначні. Продовольчі ринки здебільшого працюють як базари, а не як організовані оптово-роздрібні торговельні структури, їхня матеріально-технічна база слабка, бракує холодильної, рефрижераторної техніки, складських приміщень, інформаційних та комунікаційних систем.

Проблеми пов'язані із світовою фінансовою кризою позначилися на формуванні попиту на сільськогосподарську продукцію. Сформувалася висока частка витрат бюджетів українських сімей на продукти харчування (понад 50%), тоді як у країнах європейського союзу – 15-25%. Спостерігається низький рівень споживання продовольства серед малозабезпечених категорій населення. У зв'язку з цим, стимулювання споживчого попиту слід починати насамперед із підвищення купівельної спроможності малозабезпечених категорій, які споживають продуктів значно менше, ніж забезпечені сім'ї.

Підвищення купівельної спроможності малозабезпечених категорій населення до рівня споживачів, прибутки яких перевищують прожитковий мінімум, сприятиме значному зростанню річного сукупного споживчого попиту на хліб, м'ясо і молоко.

Але загальний потенціал споживчого попиту значно більший. Підвищення рівня споживання продовольства до рекомендованих Українським науково-дослідним інститутом харчування норм споживання основних видів продуктів уможливило б підвищення сумарного споживчого попиту на десятки млрд грн, з яких понад 50% - потенційні доходи аграрного сектору.

Таким чином, аграрний сектор, який забезпечує більшість продуктів харчування, має великі можливості для суттєвого зростання і повнішого забезпечення споживчого попиту.

У зв'язку з цим формування і забезпечення послідовного розвитку агропродовольчого ринку стає одним з пріоритетних завдань уряду та Верховної Ради України, подальшої ринкової трансформації галузі. Організація прозорого агропродовольчого ринку має розглядатися насамперед як один із інструментів оздоровлення фінансового стану сільського господарства, підвищення його інвестиційної привабливості, вирішення інших завдань економічного та соціального розвитку села.

Отже, коло питань з проблеми формування та розвитку агропродовольчого ринку значно розширилось, що зумовлює необхідність подальшого їх дослідження. Необхідні зміни щодо організаційних та економічних напрямів регулювання аграрного ринку: створення і розвиток розгалуженої інфраструктури, формування нормативно-правової бази та інформаційно-аналітичного забезпечення, ведення моніторингу та прогнозування кон'юнктури аграрного ринку, посилення контролю за якістю сільськогосподарської продукції, регулювання попиту і пропозиції шляхом здійснення резервних, інтервенційних, заставних та регіональних закупівель, продажу продукції через прозорі процедури ринку, регулювання експорту та імпорту.

Висновки. Враховуючи вищезазначене, доцільно зауважити, що проблеми формування та розвитку агропродовольчого ринку тісно взаємопов'язані із процесом соціально-економічного розвитку сільських територій. А процес занепаду українського села підриває основи подальшого розвитку не лише аграрного сектора, але й усього суспільства через загрозу продовольчій безпеці, звуження демографічно - відтворювальної бази, втрату культурної спадщини та соціального контролю над територією держави. Саме тому нагальною потребою є створення умов для реалізації багатофункціональності сільського господарства, агропродовольчого ринку і села в інтересах суспільства. Це дозволить покращити сферу управління сільськими територіями, активізувати ініціативність сільських територіальних громад, розширити можливість працевлаштування на селі, збільшити доходи сільського населення і доступність базових послуг, нормалізувати демографічну ситуацію та підвищити рівень життя на значній частині сільських територій.

Список літератури: 1. Діброва А.Д. Державне регулювання сільськогосподарського виробництва: теорія, методологія, практика / А.Д. Діброва –К.: ВПД „Формат”, 2008. – 488с. 2. Крисальний О.В. Формування системи державної підтримки розвитку агропромислового виробництва в Україні/ О.В. Крисальний // Економіка АПК. – 1998 - №7.-С.8-14. 3. Мармуль Л.О. Ефективність підприємницької діяльності фермерських господарств: моногр. / Л.О. Мармуль, О.Л. Гальцова. - К.: ННЦ "Ін-т агр. економіки", 2006. - 202 с. 4. Ладика В. І. Розвиток сільських територій: стан та

УДК 332.2:330.341

І. П. СТЕПАНЧУК, аспірантка, ВНУ ім.Лесі Українки, Луцьк

РЕГІОНАЛЬНА ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЯК ОДИН З ГОЛОВНИХ ЧИННИКІВ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ

У статті розглянуто особливості регіональної інноваційної політики, висвітлено її основні завдання, такі як розвиток науково-технічного та інноваційного потенціалу регіонів, як однієї з головних умов формування регіональної інноваційної системи.

В статье рассмотрены особенности региональной инновационной политики, отражена она основные задания, такие как развитие научно-технического и инновационного потенциала регионов, как одного из главных условий формирования региональной инновационной системы.

The peculiarities of carrying out of the regional innovative politics are considered in the article. Its major tasks are also highlighted such is the development of scientific-technologic and innovative potential of the regions.

Ключові слова: регіональна інноваційна політика, програма науково-технічного та інноваційного розвитку, інноваційна інфраструктура, регіональна інноваційна система.

Вступ. Сучасна регіональна політика в Україні передбачає зміцнення інноваційного потенціалу розвитку регіонів країни та їхньої конкурентоспроможності. Основним пріоритетним завданням регіональної політики, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності, повинен стати розвиток науково-технологічного та інноваційного потенціалу регіонів. Таким чином процес поширення інновацій від централізованого повинен перейти до локального, коли окремі регіони завдяки локальним інноваційним процесам стануть „точками інноваційного зростання” національної економіки.

Економічно розвинуті країни використовують такі напрямки державної регіональної політики: 1. Реструктуризація економіки регіонів, яка базується на максимальному використанні його внутрішнього потенціалу і орієнтована на регіональний ріст, враховуючи особливості регіону. 2. Врегулювання економічного розвитку в країні з метою забезпечення збалансованого регіонального розвитку і допомоги депресивним регіонам. 3. Регіональний підйом, що підтримується урядом та місцевими органами влади.

Регіональна політика повинна бути спрямована на допомогу регіонам, сприянні розвитку інноваційної інфраструктури та інших заходів, спрямованих на покращення інноваційного бізнес-середовища.

Постановка завдання. Поточна ситуація в інноваційній сфері робить нагальною розробку такої державної та регіональної політики, яка б забезпечувала розширення об'єктної бази інноваційної діяльності та вплив на розширене економічне зростання, щі включає розвиток ефективної регіональної інноваційної системи. Метою